

РОЗДІЛ 2. ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА CHAPTER 2. VOCATIONAL EDUCATION

DOI <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2023-9-7>

УДК 378:364-43

Галина Василівна Лещук

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-0017-9464>

кандидатка педагогічних наук, доцентка,

доцентка кафедри соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,

м. Тернопіль, Україна

h.v.leshchuk@gmail.com

Віра Аркадіївна Поліщук

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-4119-4329>

докторка педагогічних наук, професорка,

професорка кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

м. Тернопіль, Україна

polvira1951@gmail.com

ПОТЕНЦІАЛ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ОСВІТИ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

У науково-оглядовій статті схарактеризована дуальна освіта як інноваційна форма підготовки кваліфікованих фахівців, базована на розвитку та поглибленні взаємодії між системою професійної освіти та професійним середовищем. Проаналізовано вітчизняну нормативно-правову базу дуальної освіти. Представлений досвід Німеччини, яка є батьківщиною дуальної освіти. Простежений процес впровадження елементів дуальної освіти у процес підготовки фахівців в Україні. Окреслені переваги та недоліки дуальної освіти з позицій закладу освіти, здобувача освіти та роботодавця. Розглянуті перспективи дуальної освіти в підготовці фахівців з соціальної роботи як представників прикладної професії. Зазначені труднощі та ризики, які супроводжують процес впровадження дуальної форми навчання в підготовку соціальних працівників.

Ключові слова: дуальна освіта, дуальна форма освіти, дуальна форма навчання, майбутні фахівці із соціальної роботи, соціальна робота.

Вступ. Прикметною ознакою сучасності є пошук нових освітніх моделей, які дозволяють, з одного боку, переорієнтувати професійну освіту в її змістовному, організаційному, технологічному аспектах на задоволення найбільш значущих соціальних та економічних потреб суспільства, а з іншого – оптимально використовувати в освітній практиці численні інноваційні концептуально-теоретичні, дидактичні, методичні розробки, накопичені в арсеналі професійної педагогіки за останні роки. Дуальна освіта для вітчизняної педагогічної теорії та практики є однією з інноваційних моделей підготовки кваліфікованих кадрів, в основу якої закладена

необхідність розвитку та поглиблення взаємодії між системою професійної освіти та професійним середовищем. У сучасних умовах якість дуальної освіти визначається рівнем соціального партнерства та розвитку промисловості.

Попри накопичений за кордоном багатий досвід у цьому питанні, дослідження концепту дуальної освіти у вітчизняному освітньому просторі актуалізувалися лише в останні роки в зв'язку з необхідністю модернізації системи професійної освіти, пошуку шляхів вирішення проблем із кадровим забезпеченням окремих галузей, наближенням теорії до практики.

Дуальну освіту як інноваційну технологію та механізм модернізації системи професійної освіти розглядають М. Кадемія, В. Кобися та А. Кобися (2019). О. Коркуна, І. Коркуна, О. Цільник (2018) аналізують дуальну освіту як інструмент підвищення якості кадрового потенціалу та вивчають її вплив на міграційні процеси в Україні. Вивченню переваг та ризиків дуальної форми освіти присвячене дослідження Я. Довгенко, Л. Яременко та Ю. Яременко (2021), у якому автори представили SWOT-аналіз дуального навчання, зваживши плюси та мінуси такої форми підготовки фахівців на прикладі зарубіжного та вітчизняного досвіду вищої освіти. Т. Васильєва (2020) у своїй науковій розвідці акцентує увагу на тому, що лише за умов належного фінансового та фіскального стимулювання соціального партнерства освітніх закладів та підприємств можна говорити про високу зацікавленість роботодавців у впровадженні дуальної форми освіти. Особливості дуальної форми здобуття вищої освіти у розрізі різних спеціальностей представлені у наукових публікаціях В. Хахули, О. Городецького, А. Лебедева (агрономія), І. Габенко, О. Кравченко (харчові технології), С. Шуляк (інформаційна, бібліотечна та архівна справа), О. Кірдан (економіка) (Найдюнова, 2022). Компаративний пошук організаційно-методичних можливостей реалізації дуальної соціально-педагогічної освіти у вищій школі України здійснила О. Сташук (2021). У контексті тематики нашого дослідження особливий інтерес представляє наукова розвідка А. Попович (2029), у якій авторка акцентує увагу на можливостях дуальної освіти насамперед як механізму, спрямованого на компенсування нестачі кваліфікованих соціальних працівників в умовах особливо стрімкого зростання суспільного попиту на фахівців, покликаних вирішувати численні соціальні проблеми сучасності, спровоковані пандемією, війною, економічною, демографічною кризами тощо.

Таким чином, зростання інтересу до дуальної освіти є свідченням зацікавленості вітчизняної наукової спільноти в пошуку нових форм професійної підготовки фахівців, здатних

задовольняти запити сучасного суспільства. У той же час недостатньо вивченими є механізми та особливості впровадження дистанційної форми навчання із врахуванням специфіки різних спеціальностей, зокрема соціальної роботи.

Мета статті: розкрити сутність дуальної форми освіти та її потенціал у підготовці фахівців з соціальної роботи.

Методи дослідження. Методика проведення дослідження передбачає використання методів аналізу нормативно-правової бази дуальної освіти, джерельної бази професійної педагогіки, аналізу, синтезу для розкриття сутності поняття «дуальна освіта», «дуальна форма навчання».

Виклад основного матеріалу. у Законі України «Про освіту» зазначається, що «дуальна форма здобуття освіти – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (чи інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору» (Закон України «Про освіту», 2017). Прийняті в останні роки нормативно-правові документи, які регламентують окремі аспекти здійснення дуальної освіти (Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII, Розпорядження КМУ від 19.09.2018 р. № 660-р «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти», Розпорядження КМУ від 03.04.2019 р. № 214-р «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти», Наказ МОН від 12.12.2019 р. № 1551 «Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти», Розпорядження КМУ від 23.02.2022 р. № 286-р «Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки»), підготували підґрунтя для прийняття Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти (Наказ Міністерства освіти і науки України № 426 від 13 квітня 2023), що є свідченням глибокої зацікавленості та затребуваності в українському суспільстві саме такої форми освіти. Цей документ

(далі – Положення) визначає особливості дуальної форми здобуття фахової передвищої і вищої освіти, що передбачає поєднання навчання в закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття майбутніми фахівцями професійної кваліфікації. Метою Положення є реалізація студентоцентрованого підходу, формування індивідуальних професійних компетентностей здобувачів освіти та їхньої готовності до командної роботи в професійному середовищі, полегшення та пришвидшення переходу випускників від навчальної діяльності в умовах освітнього закладу до практичної діяльності на виробництві, а також підвищення конкурентоспроможності випускників на ринку праці. Особливої актуальності застосування дуальної форми здобуття освіти набуває в аспекті вирішення завдань швидкого повоєнного відновлення економіки України, задоволення попиту на висококваліфіковані кадри із затребуваними навичками, а також перспектив інтеграції України в ЄС, де дуальна освіта є одним із рушіїв цифрової та «зеленої» трансформації (Положення, 2023). У Положенні також окреслені функції усіх суб'єктів дуальної форми здобуття освіти, особливості планування та організації процесу професійної підготовки в освітньому закладі та на робочому місці.

У контексті нашого дослідження особливий інтерес представляє зарубіжний досвід. На сьогодні дуальна система підготовки фахівців імпліментована в системи освіти більше 60 країн і є ефективним механізмом реалізації соціального партнерства держави, роботодавців, профспілок, громадських об'єднань з підготовки висококваліфікованих кадрів відповідно до потреб ринку праці. Батьківщиною дуальної освіти є Німеччина, де в рамках дуальної освіти можна обрати кілька тисяч освітніх програм з-поміж 350 професій. Загальні принципи та організаційні підходи до дуальної освіти, розроблені в Німеччині, багато в чому стали взірцем для інших країн, зокрема й України.

Становлення дуальної освіти у Німеччині (Duales Studium) пов'язують з іменем Г. Кершенштейнера (G. Kerscheneiner), який на

початку ХХ ст. започаткував у Мюнхені новий тип шкіл з прикладного спрямування, де основна увага приділялася навчання учнів якоїсь професії. У 1900–1901 рр. були створені перші професійні школи для м'ясників, кондитерів, сажотрусів і перукарів. Вони стали взірцем нового, спеціалізованого типу шкіл, які мали доповнити поширене тоді навчання підмайстрів на підприємствах. Саме ж поняття дуальної системи професійної освіти виникло в рамках дискусії щодо закону про професійну освіту, який набув чинності в 1969 р. (Edner, 2004).

Дуальна вища освіта в Німеччині передбачає три варіанти навчання (*Duales Studium*, 2023):

– дуальна освіта, інтегрована в навчання, що поєднує в собі класичну вищу освіту з практичною професійною освітою за обраною спеціальністю (перелік освітніх спеціальностей є стандартизованим). Після завершення навчання випускник отримує диплом як про вищу, так про і професійну спеціальну освіту. Умовою прийому на цей напрямок навчання є наявність атестата про середню або середню спеціальну освіту, а також наявність договору-згоди на навчання з будь-яким підприємством;

– дуальна освіта, інтегрована в професійну діяльність, розрахована насамперед на тих, хто вже має закінчену професійну освіту або багаторічний досвід роботи зі спеціальності. Ця форма навчання служить передусім підвищенню кваліфікації фахівців. Навчання передбачає продовження професійної діяльності, якщо вона змістовно пов'язана із напрямом навчання. Дане навчання можливе і без атестата про середню або середню спеціальну освіту. Перед початком навчання укладається тристоронній договір між закладом вищої освіти, здобувачем та підприємством, де сторони домовляються про навчальний графік: дні, коли навчання відбуватиметься в освітньому закладі та на підприємстві;

– дуальна освіта, інтегрована в практику, – це тип комбінованого навчання, в рамках якого передбачене проходження студентом тривалої практики на якомусь підприємстві. Цей напрямок не передбачає після

завершення навчання отримання двох дипломів на відміну від описаної вище дуальної освіти, інтегрованої в навчання. Умовою вступу на цей напрямок є наявність атестата про середню або середню спеціальну освіту.

У Німеччині навчання у форматі дуальної освіти триває на бакалавраті в середньому 7–9 семестрів (3,5-4,5 роки) та у магістратурі – 3-6 семестрів (1,5-3 роки). Тривалість навчання залежить від обраної спеціальності та закладу вищої освіти. Зазвичай практикується чергування по 3 місяці між навчанням та практикою на підприємстві, тобто 3 місяці студенти слухають лекції та наступні 3 місяці працюють. Після закінчення 3-х місяців теоретичного навчання студенти складають іспити з пройденого матеріалу. З чого починається навчання – з теорії чи практики – визначає заклад освіти (*Vocational Training*, 2023).

Німецький досвід дуальної форми навчання показав основні її переваги: швидке набуття майбутніх фахівців практичних навичок, оскільки теоретичні знання, які студенти отримують під час навчання, відразу підкріплюються практикою; заробітна плата за відпрацьований час; підвищення конкурентоспроможності випускника на ринку праці тощо.

Безумовно, впровадження зарубіжного досвіду дуальної освіти у вітчизняних умовах потребує ретельної підготовки та адаптації. В Україні ще у 2014 році були запущені перші 14 пілотних проєктів із впровадження елементів дуальної освіти і розроблена Дорожня карта з впровадження дуальної освіти в Україні (Бучинська та ін., 2020). Попри те, що дуальна форма здобуття освіти є найбільш ефективною при підготовці кваліфікованих робітників, і перші пілотні проєкти із запровадження елементів дуального навчання в Україні були пов'язані переважно з робітничими спеціальностями (підготовка кухарів, малярів та токарів у професійних училищах Києва, Львова, Запоріжжя у 2015–2017 рр. (Найдьонова, 2022), усі прикладні професії мають великий потенціал до її застосування, зокрема в сфері охорони здоров'я, інженерії, економіки, туризму, фінансів та

менеджменту, соціальної роботи тощо. Модель дуальної освіти, за якою 70% часу відводиться саме на навчання на робочому місці, не є непорушним стандартом, оскільки відсоток практичного навчання може коливатися в залежності від специфіки професії. Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти передбачає, що практичне навчання майбутніх фахівців на робочих місцях має становити від 25 до 60% від загального обсягу підготовки, при цьому практична складова охоплює не лише різні види практики, але й самостійну роботу, виконання здобувачами різних видів навчальних завдань під керівництвом викладачів на робочому місці. При сучасному підході до підготовки майбутніх фахівців з соціальної роботи, де на практичну підготовку відводиться лише 16-21% від загального обсягу навчального навантаження (Попович, 2019), потреба розширення практичного компонента підготовки соціальних працівників та їх активного включення у виробничу діяльність є об'єктивною необхідністю. Саме дуальна освіта поглиблює зв'язок між теоретичною та практичною підготовкою майбутніх фахівців із соціальної роботи, створюючи умови для практичного пізнання студентами закономірностей та принципів професійної діяльності, оволодіння методами та формами її організації. При цьому відбувається удосконалення професійної підготовки через залучення здобувачів освіти до роботи в закладах і службах соціального захисту й обслуговування населення, де в студентів формуються вміння та навички ведення організаційно-управлінської, науково-педагогічної, практичної, дослідно-аналітичної та інших видів діяльності, відбувається знайомство майбутніх фахівців з соціальної роботи з особливостями організації та функціонування соціальних установ та служб, у студентів формується готовність до самостійної професійної діяльності, прагнення використовувати передовий вітчизняний та зарубіжний досвід соціальної роботи, студенти набувають уміння працювати в умовах неформального спілкування, що сприяє виявленню ініціативи та активної життєвої позиції клієнтів, зростає мотивація майбутніх фахівців до

кваліфікованої професійної діяльності через їх залучення з перших років навчання до роботи в закладах і службах соціального захисту й обслуговування населення.

Упровадження дуальної форми навчання у систему підготовки фахівців із соціальної роботи вважаємо також доцільним у зв'язку з необхідністю вирішення таких актуальних проблем: невідповідність обсягів, структури та змісту підготовки фахівців для сфери соціального захисту, недосконалість механізмів соціального партнерства освітніх закладів та роботодавців, відсутність адресної підготовки фахівців для установ та служб соціальної роботи, недостатня практична орієнтованість при підготовці соціальних працівників, низький рівень кореляції між теорією та практикою, відсутність системи незалежного моніторингу якості підготовки фахівців із боку роботодавців.

Запровадження у 2019 році в Україні стандартів вищої освіти за спеціальністю «Соціальна робота» для першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти, що базуються на компетентнісному підході до підготовки соціальних працівників, ще більше актуалізує доцільність використання дуальної освіти як можливості для подальшого зближення теорії з практикою, занурення майбутнього фахівця у професійне середовище з метою формування визначених стандартами загальних і фахових компетенцій та досягнення програмних результатів навчання. При цьому зростає роль роботодавців (стейкхолдерів) та їх впливу на змістовне наповнення освітніх програм. Фактично саме роботодавець в умовах ринкової економіки диктує вимоги до підготовки фахівця кваліфікованого, компетентного, готового до ефективної професійної діяльності. Стандарти залишають достатній простір для адаптації освітніх програм до запитів роботодавців, здобувачів освіти та інших зацікавлених сторін. З іншого боку, очевидними здаються труднощі для закладів вищої освіти, які готують майбутніх фахівців з соціальної роботи, ЗВО необхідно адаптовувати програми дуальної підготовки до індивідуальної траєкторії професійного розвитку студента, який має широкі можливості для

працевлаштування у закладах та службах різного профілю. Через це часто самі заклади вищої освіти остерігаються впроваджувати таку інновацію, оскільки вона вимагає запровадження абсолютно нової системи освітнього менеджменту, контролю за якістю освіти, пошуку гнучких технологій супроводу студента в його освітньо-професійній траєкторії розвитку. Саме тому необхідна якісна підготовка викладачів до зміни парадигми викладання, організація їх стажувань на підприємствах, формування груп для моніторингу якості освіти та контролю за перебігом навчання на виробництві. У здобувачів освіти найчастіше упередження щодо дуальної форми навчання пов'язані з побоюваннями не впоратися з виробничими функціями через відсутність досвіду роботи на підприємстві.

Очевидно, що дуальна форма освіти, як і будь-яка інша, має свої переваги, недоліки та ризики для всіх учасників освітньої взаємодії. Переваги дуальної освіти для роботодавців вбачаємо в можливості забезпечувати свої потреби у кваліфікованих фахівцях, готувати мотивованих та корпоративно відданих працівників, які ідентифікують себе з підприємством, зменшенні плинності кадрів та помилок при прийомі на роботу, відсутності фази адаптації (порівняно з прийомом на роботу нового фахівця), залучення молодих, але вже обізнаних зі специфікою роботи на виробництві фахівців. Серед основних труднощів, пов'язаних із упровадженням дуальної форми навчання в систему підготовки соціальних працівників можна виокремити такі: неготовність закладів вищої освіти до впровадження нових організаційних підходів до навчання, пов'язаних із необхідністю переглядати усталений формат навчального процесу, невідпрацьований механізм фінансування праці сторін, залучених до співпраці в рамках дуального навчання, відсутність гарантій продовження роботи випускника на підприємстві, наявність вже укомплектованого штату працівників, що не дає можливості студенту отримати робоче місце, низька мотивація здобувачів освіти до роботи на виробництві та високий рівень трудової міграції, брак наставників на робочому місці тощо (Бучинська та ін., 2020).

До труднощів упровадження дуальної форми освіти в підготовку фахівців із соціальної роботи можемо віднести також необхідність врахування регіональних аспектів підготовки соціальних працівників, проблеми, які пов'язані з необхідністю брати до уваги в освітніх програмах специфіку робочого місця, де проходить підготовку здобувач вищої освіти. У соціальній роботі можливості майбутнього працевлаштування є дуже різноманітними – від соціальних служб до пенітенціарних установ. У зв'язку з цим актуалізується увага насамперед роботодавців до змістового наповнення освітніх програм, оскільки зміст підготовки майбутніх соціальних працівників визначається не просто загальним концептом соціальної роботи, а насамперед переліком посадових обов'язків фахівців в умовах того чи іншого місця роботи. Наявність стандартів підготовки фахівців дещо згладжує цю проблему, але не вирішує її повністю. Зважаючи на це, найбільш перспективним, на нашу думку, є упровадження дуальної форми навчання для груп здобувачів, а не окремих студентів, оскільки індивідуальний підхід суттєво ускладнює забезпечення організаційного супроводу та змістового наповнення підготовки майбутнього фахівця саме з боку закладу вищої освіти. При цьому невирішеним залишається

питання ротації студента між робочими місцями під час навчання, що відкрило б більше можливостей для трудової мобільності випускника, але в той же час знизило мотивацію роботодавця, який залишається без гарантій, що випускник залишиться працювати в нього.

Зважаючи на усе вищезазначене, системне впровадження дуальної форми освіти в підготовку соціальних працівників має відбуватися послідовно, із врахуванням можливих і наявних труднощів і ризиків, передбачати механізми мотивації усіх учасників освітньо-виробничого процесу до інноваційних моделей взаємодії.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Суть дуальної системи освіти полягає у посиленні практичної спрямованості підготовки фахівців шляхом інтеграції у навчальний процес виробничої практики. Така організація роботи усуває основний недолік традиційних форм і методів навчання – розрив між теорією та практикою, що є особливо важливим для прикладних професій, зокрема соціальної роботи. У зв'язку з цим перспективи подальших досліджень вбачаємо у пошуку ефективних механізмів організації, змістового наповнення та моніторингу професійної підготовки фахівців з соціальної роботи в умовах запровадження дуальної форми навчання.

Література

- Бучинська О. В., Давліканова О. Б., Лилик І. В., Чайковська А. Б. Аналітичний звіт «думки роботодавців про дуальну освіту» за результатами дослідження обізнаності роботодавців про дуальну форму здобуття освіти та досвіду участі у пілотному проєкті із її запровадження на рівні фахової передвищої та вищої освіти України. Київ, 2020. 98 с.
- Васильєва Т. А. Сценарне планування перспективного розвитку вітчизняного патерну менеджменту дуальної вищої освіти. *Вісник Сумського Державного Університету. Серія «Економіка»*. Суми, 2020. № 2, С. 203–212.
- Довгенко Я. О., Яременко Л. І., Яременко В. В. Впровадження дуальної освіти у виші: переваги та ризики. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 28. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/511> (Дата звернення: 21.08.2023)
- Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (Дата звернення: 11.08.2023)
- Кадемія М. Ю., Кобися В. М., Кобися А. П. Дуальна освіта та інноваційні технології навчання. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр.* Київ, Вінниця, 2019. Вип. 54, С. 99–104.
- Коркуна О. І., Коркуна І. І., Цільник О. Я. Сучасні процеси розвитку дуальної освіти: запорука стабільності кадрового потенціалу. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 4(132), С. 90–94.

- Найдюнова О. Дуальна освіта: бібліогр. покажч. Кропивницький : ЦНТУ, 2022. 21 с.
- Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 13 квітня 2023 року. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2023/06/26/Nakaz.MON.vid.13.04.2023-426-Minyustovanyu.pdf> (Дата звернення: 02.08.2023)
- Попович М. Модернізація підготовки соціальних працівників у контексті дуальної освіти. 2019. URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/31135> (дата звернення: 11.08.2023)
- Сташук О. О. Реалізація принципів дуальної соціально-педагогічної освіти у вищій школі України: компаративний пошук організаційно-методичних можливостей. *Науковий журнал Хортицької національної академії. (Серія: Педагогіка. Соціальна робота) : наук. журн. / Запоріжжя : Вид-во комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, 2021. Вип. 1(4). С. 60–77 DOI : <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2021-4-6>*
- Duales Studium – Studieren und Berufserfahrung, unter. URL: <http://www.hochschulkompass.de/studium/rund-ums-studieren/studienformen/duales-studium.html> (Дата звернення: 18.09.2023).
- Edner F. Die Berufsausbildung im Dualen System München: GRIN Verlag GmbH, 2004. 16 p.
- Vocational Training «Made in Germany» Germany's Dual System of Vocational Education and Training (VET). URL: <https://www.gtai.de/GTAI/Content/EN/Invest/SharedDocs/Downloads/GTAI/BLG/blg--most-wanted--dual-vocational-training-in-germany-pdf.pdf> (Дата звернення: 15.09.2023)

References

- Buchynska, O. V., Davlikanova, O. B., Lylyk, I. V. & Chaikovska, A.B. (2020). Analytical report «opinions of employers on dual education» based on the results of a survey of employers' awareness of dual education and the experience of participating in a pilot project on its introduction at the level of vocational pre-university and higher education in Ukraine. (ukr).
- Vasylieva, T. A. (2020). Scenario planning for the prospective development of the national management pattern of dual higher education. *Bulletin of Sumy State University. «Economy» series. 2.* 203–212 (ukr).
- Dovhenko, Ya. O., Yaremenko, L. I., Yaremenko, V. V. (2021). Implementation of dual education in higher education: advantages and risks. *Economy and society. 28.* <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/511> (Date of access: 01.10.2023) (ukr).
- Law of Ukraine «On Education» dated 05.09.2017 № 2145-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (Date of access: 01.10.2023) (ukr).
- Kademiia, M. Yu., Kobysia, V. M. & Kobysia, A. P. (2019). Dual education and innovative learning technologies. *Modern information technologies and innovative teaching methods in the training of specialists: methodology, theory, experience, problem. 54.* 99–104 (ukr).
- Korkuna, O. I., Korkuna, I. I. & Tsilnyk, O. Ya. (2018). Modern processes of the development of dual education: the key to the stability of personnel potential. *Socio-economic problems of the modern period of Ukraine. 4(132).* 90–94 (ukr).
- Naidonova, O. (2022). Dual education: bibliographic index : TsNTU. 21 (ukr).
- Regulations on the dual form of professional pre-higher and higher education. Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated April 13, 2023. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2023/06/26/Nakaz.MON.vid.13.04.2023-426-Minyustovanyu.pdf> (Date of access: 01.10.2023) (ukr).
- Popovych, M. (2019). Modernization of training of social workers in the context of dual education. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/31135> (Date of access: 01.10.2023) (ukr).
- Duales Studium – Studieren und Berufserfahrung, unter. <http://www.hochschulkompass.de/studium/rund-ums-studieren/studienformen/duales-studium.html> (Date of access: 01.10.2023) (ger).
- Edner, F. (2004). Die Berufsausbildung im Dualen System München: GRIN Verlag GmbH (ger).

- Stashuk, O. O. (2021). Implementation of the principles of dual social and pedagogical education in higher education of Ukraine: a comparative search for organizational and methodological opportunities. *Scientific Journal of Khortytsia National Academy. (Series: Pedagogy. Social Work)* : scientific journal : Publishing house of the Municipal Institution of Higher Education—Khortytsia National Educational and Rehabilitational Academy of Zaporizhzhia Regional Council. Iss. 1(4). 60–77 <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2021-4-6> (ukr).
- Vocational Training «Made in Germany» Germany's Dual System of Vocational Education and Training (VET). [https://www.gtai.de/GTAI/Content/EN/ Invest/_SharedDocs/Downloads/GTAI/BLG/blg--most-wanted--dual-vocational-training-in-germany-pdf.pdf](https://www.gtai.de/GTAI/Content/EN/Invest/_SharedDocs/Downloads/GTAI/BLG/blg--most-wanted--dual-vocational-training-in-germany-pdf.pdf) (Date of access: 01.10.2023) (ukr).

POTENTIAL OF DUAL FORM OF EDUCATION IN TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS IN SOCIAL WORK

Halyna Leshchuk, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Assistant Professor of Social Work and Management at the Department of Socio-Cultural Activities, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine h.v.leshchuk@gmail.com

Vira Polishchuk, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Special and Inclusive Education, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine polvira1951@gmail.com

The article characterizes dual education as an innovative form of training of qualified specialists, based on the development and deepening of interaction between the professional education system and the professional environment. It is noted that all applied professions have great potential for the use of a dual form of education, in particular, in the field of health care, as well as engineering, economics, tourism, finance and management, and social work. The domestic normative and legal framework of dual education has been analyzed. The experience of Germany, which is the birthplace of dual education, is presented. The authors traced the process of introducing elements of dual education into the process of training specialists in Ukraine, which began in the mid-2010s with the launch of pilot projects for the training of skilled workers. The advantages and disadvantages of dual education from the point of view of an educational institution, students and employers are outlined. The prospects of dual education in the training of social work specialists as representatives of the applied profession are considered. It is emphasized that it is dual education that deepens the connection between theoretical and practical training of future social work specialists, creating conditions for students to learn the laws and principles of professional activity, master the methods and forms of its organization. The article indicates the difficulties and risks that accompany the process of introducing a dual form of education in the training of social workers, in particular: the need to take into account regional aspects of the training of social workers, unpreparedness of higher education institutions for the introduction of new organizational approaches to education, undeveloped financing mechanism, lack of guarantees for the continuation of a graduate's work at the enterprise, presence of a full staff of employees, low motivation of students to work in production, lack of mentors at the workplace, etc.

Key words: *dual education, dual form of education, dual form of training, future specialists in social work, social work.*

Авторський внесок кожного із співавторів: Лещук Г. В. – 50 %, Поліщук В. А. – 50 %

Стаття надійшла до редакції / Received 27.08.2023

Прийнята до друку / Accepted 23.10.2023

Унікальність тексту 83,4 % (Unicheck ID1016020706)

© Лещук Галина Василівна, Поліщук Віра Аркадіївна, 2023